

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

“Психологічні особливості одружених та самотніх людей молодого віку в поглядах на ідеальну сім'ю”

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи ПС-23-2м
Спеціальності 053 «Психологія»
Собченко А.О
Керівник: Карпова М.Є.,
PhD з педагогіки

м. Дніпро
2025

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
Собченко Артема Олександровича
на тему:
«Психологічні особливості одружених та самотніх людей молодого віку в поглядах на ідеальну сім'ю»

Кваліфікаційна робота здобувача 2-го курсу, спеціальності «Психологія» (у форматі Магістр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедра психології та педагогіки) присвячена проблемі теоретичного обґрунтування та емпіричного дослідження психологічних особливостей одружених та самотніх людей молодого віку в поглядах на ідеальну сім'ю.

Уявлення про ідеальну сім'ю можуть суттєво впливати на рішення людей щодо шлюбу, вибору партнера, розподілу сімейних ролей і виховання дітей. Вивчення цих уявлень допоможе зрозуміти, як особисті та соціальні фактори формують поведінкові моделі, що є важливим для психологічної та педагогічної підтримки.

Припускається, що вік, стать та сімейний статус мають вплив на уявлення людини про ідеальну сім'ю.

Виявлено, що не можна стверджувати, що існує статистично значущий зв'язок між сімейним статусом і наявністю стереотипів щодо гендерних ролей у сім'ї.

Досліджено, що вік, стать і сімейний стан можуть впливати на погляди людей щодо рівних обов'язків у сім'ї.

Стверджується, що значущість та цінність сім'ї зумовлюється її відтворенням життя, вихованням дітей, формуванням їх духовності та індивідуальної свідомості.

Також показано, що існує статистично значущий зв'язок між сімейним станом і поглядами на необхідність сім'ї для щастя.

Практична значущість полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані психологами для розробки програм сімейного консультування та психотерапії, програм сімейного виховання та профілактики сімейних конфліктів.

Ключові слова: сім'я, уявлення, дослідження, психологічні особливості, ідеальний.

SUMMARY
qualification work
Sobchenko Artem
on the topic:
«Psychological aspects of married and single individuals in their views on the perfect family»

The qualification work of the applicant for the 2nd year, specialty "Psychology" (in Master's format) (Alfred Nobel University, Dnipro, Department of Psychology and Pedagogy) is devoted to the problem of theoretical substantiation and empirical study of the psychological characteristics of married and single young people in their views on the ideal family.

Ideas about the ideal family can significantly influence people's decisions regarding marriage, choosing a partner, distributing family roles and raising children. The study of these representations will help to understand how personal and social factors form behavioral patterns, which is important for psychological and pedagogical support. It is assumed that age, gender and marital status have an impact on a person's idea of the ideal family.

It was found that it cannot be argued that there is a statistically significant relationship between family status and the presence of stereotypes regarding gender roles in the family.

It is investigated that age, sex and marital status can influence people's views regarding equal duties in the family. It is argued that the significance and value of the family is determined by its reproduction of life, the upbringing of children, the formation of their spirituality and individual consciousness.

It is also shown that there is a statistically significant relationship between marital status and views on the need for a family for happiness.

The practical significance is that the results of the study can be used by psychologists to develop family counseling and psychotherapy programs, family education programs and prevention of family conflicts.

Keywords: family, representation, research, psychological features, ideal.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
1.1. Поняття сім'ї в сучасній соціології та психології.....	6
1.2. Функції сім'ї та її типологія	18
1.3. Емоційна готовність молоді до сімейних відносин.....	24
РОЗДІЛ 2	31
2.1. Описання методології, вибірки та інструментів дослідження	31
2.2. Аналіз отриманих даних проведеного дослідження	34
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Обґрунтування актуальності дослідження. У сучасному суспільстві спостерігається значна трансформація сімейних цінностей та уявлень про сім'ю. Еволюція соціальних ролей, зростання рівня індивідуалізму, зміна демографічних показників, таких як збільшення кількості самотніх людей, впливають на ставлення до створення та функціонування сім'ї. Дослідження уявлень про ідеальну сім'ю дозволить виявити актуальні тенденції та культурні особливості в умовах сучасного суспільства.

Уявлення про ідеальну сім'ю можуть суттєво впливати на рішення людей щодо шлюбу, вибору партнера, розподілу сімейних ролей і виховання дітей. Вивчення цих уявлень допоможе зрозуміти, як особисті та соціальні фактори формують поведінкові моделі, що є важливим для психологічної та педагогічної підтримки.

Одружені та самотні люди мають різний життєвий досвід, що може формувати у них відмінні уявлення про ідеальну сім'ю. Це дослідження дає можливість виявити подібності та відмінності між цими групами, а також фактори, що впливають на їхні очікування та уявлення.

Отримані результати можуть бути використані для розробки програм з психологічного консультування, профілактики сімейних конфліктів, підтримки самотніх людей, а також для створення ефективних освітніх програм щодо сімейних цінностей. Це також допоможе адаптувати сучасну педагогічну практику до потреб молоді у формуванні сімейних ідеалів.

Сім'я є важливим об'єктом дослідження у соціології, психології, педагогіці та інших науках. Розширення знань про уявлення людей щодо ідеальної сім'ї дозволить поглибити теоретичне розуміння впливу соціокультурних і психологічних чинників на формування цих уявлень.

Отже, дослідження уявлень про ідеальну сім'ю в одружених та самотніх людей є актуальним у контексті соціальних змін, психологічного благополуччя індивідів і підвищення ефективності роботи з формування сімейних цінностей у різних групах населення.

Мета дослідження: вивчення особливостей, структури та змісту уявлень про ідеальну сім'ю у різних соціальних групах (одружених і самотніх людей), а також аналіз факторів, які впливають на формування цих уявлень.

Об'єкт дослідження – уявлення людей про ідеальну сім'ю як психологічне явище.

Предмет дослідження - особливості уявлень про ідеальну сім'ю у людей з різним сімейним статусом (одружених та самотніх), а також фактори, що впливають на їх формування.

Гіпотеза дослідження – припущення, що існують певні особливості у одружених та самотніх молодих людей в уявленні ідеальної родини.

Досягнення мети дослідження передбачало розв'язання таких завдань:

- 1) підібрати методики з метою перевірки гіпотези;
- 2) здійснити якісний і кількісний аналіз отриманих результатів емпіричного дослідження;
- 3) узагальнити результати та зробити висновки за підсумками дослідження;
- 4) накреслити шляхи подальшого дослідження обраної теми.

Досліджувані (вибірка). У дослідженні взяли участь 61 українець, віком 20-35 років. Респонденти збиралися на теренах Інтернету та соціальних мережах.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, узагальнення та систематизація наукової філософської та психологічної літератури з проблем дослідження;

емпіричні: психологічне тестування, констатувальний та формувальний експерименти, систематизація та узагальнення якісних та кількісних даних дослідження; спостереження; анкетування;

- аналіз уявлень про сім'ю за допомогою множинного аналізу відповідностей (МСА)

- оцінка гендерних стереотипів, методика "Шкала гендерних стереотипів".

Аналіз: Різниця між одруженими й самотніми у сприйнятті гендерних ролей.

- дослідження зв'язку між рівнем задоволеності життям, самотністю та уявленнями про сім'ю, методика – логістична регресія та тест Крускала-Волліса.

- опитування на тему «Вплив соціальних медіа на уявлення про ідеальну сім'ю», методика – тета Фрімена та Ета-квадрат.

Емпірична база дослідження. Дослідження проводилось на базі університету імені Альфреда Нобеля. Дослідженням було охоплено 61 респондента, чоловічої та жіночої статі, віком від 20 до 35 років.

Теоретична значущість. Дослідження поглиблює розуміння того, як особистий досвід (зокрема, сімейний стан) впливає на формування уявлень про ідеальну сім'ю. Дослідження дозволяє виявити, як соціальні фактори (наприклад, культурні норми, масові медіа) впливають на уявлення про ідеальну сім'ю в різних групах населення.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані психологами для розробки програм сімейного консультування та психотерапії, програм сімейного виховання та профілактики сімейних конфліктів.

Апробація роботи. Робота пройшла апробацію на XV Міжнародній науково-практичній конференції науковців та студентів. Тема доповіді: «Характеристика емоційної зрілості».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (31). Зміст роботи висвітлено на 52 сторінках основного тексту і містить 14 рисунків та 12 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ІДЕАЛЬНУ СІМ'Ю

1.1. Поняття сім'ї в сучасній соціології та психології

Сім'я є первинним середовищем психосоціального розвитку особистості, в якому закладаються основи її світогляду, цінностей та поведінки. Взаємодія в сім'ї впливає на формування прив'язаності, самооцінки, емоційного інтелекту та інших психологічних характеристик. Сімейні відносини є важливим фактором, що визначає психічне здоров'я індивіда та його адаптацію до соціального середовища.

Значущість та цінність сім'ї зумовлюється її відтворенням життя, вихованням дітей, формуванням їх духовності та індивідуальної свідомості.

Виховний процес не обмежується сімейними рамками, але слід зазначити визначення С.В. Ковальова [1], що сім'я завжди являється найважливішим елементом соціального середовища, який впливає на формування індивіда.

Сучасний спосіб життя в Україні призвів до значних трансформацій у сімейних відносинах. Ці зміни обумовлені соціально-економічними процесами, що вимагають від кожної людини, особливо молоді, високого рівня адаптивності, самостійності, ініціативності, креативності та орієнтації на успіх. Нові умови та кризові явища в державі спричинили дестабілізацію виховного процесу, зокрема в сімейному середовищі. У зв'язку з цим особливо актуальною є проблема виховання молодого покоління. Це є ключовим завданням сім'ї, адже її соціальна функція полягає у забезпеченні відтворення життя, вихованні дітей, передачі трудових навичок і традицій, а також у формуванні соціальної й індивідуальної свідомості [2].

У нашій країні тривалий час застосовувалися традиційні підходи до оцінки соціальної ролі сім'ї. Однак суспільні зміни вимагають нових підходів до проблем сім'ї, виховання дітей та їх підготовки до майбутнього сімейного життя. Сім'я все

частіше розглядається як соціальна система, що дозволяє зосередити увагу на питаннях, які раніше не були достатньо досліджені. У цьому контексті стає актуальним звернення до досвіду вивчення сім'ї як системи, накопиченого іноземними дослідниками.

Визначення сім'ї в психології вперше в історії було запропоноване Д.Джексоном у 1965 році [3]. Автор розглядав сімейну систему як єдине утворення, що має свої особливості функціонування та розвитку. Теорія Д. Джексона стала поворотним моментом у науковому підході до дослідження сім'ї. Він разом зі своїми послідовниками запровадив нові терміни та моделі теорії систем, такі як: система, підсистема, холон, зворотний зв'язок, інформація та інші. Згідно з його визначенням, сім'я як система є цілісним психологічним і біологічним організмом, у якому функціонують диференційовані, але взаємопов'язані підсистеми, такі як подружня, батьківська та підсистема сиблінгів [4, 5].

Подружня підсистема відіграє ключову роль у формуванні майбутнього сім'янина. Вона слугує моделлю інтимних стосунків, які проявляються у сімейній взаємодії. Через подружню підсистему дитина спостерігає, як виражати симпатію і любов, як поводитися з партнером у стресових ситуаціях та як розв'язувати конфлікти.

Батьківська підсистема відповідає за догляд і виховання дітей. Особливості взаємодії в цій підсистемі, де бере участь дитина, впливають на різні аспекти її розвитку. Ставлення батьків формує в дитини відчуття власної адекватності, допомагаючи їй зрозуміти, які види поведінки прийнятні, а які — ні. Через батьківську підсистему дитина переймає сімейні способи вирішення конфліктів та стиль поведінки, які згодом використовує у власному сімейному житті.

Підсистема сиблінгів створює власні стереотипи взаємодії, що стають важливими, коли дитина переходить до зовнішніх соціальних груп, таких як школа, робота або власна сім'я. За Д. Джексоном, сиблінги навчають, як будувати дружні або конфліктні стосунки, як самоутверджуватися та досягати успіху серед рівних. Ці

навички впливають на майбутні стосунки з шлюбним партнером, де успішна взаємодія залежить від комплементарності позицій [5].

Узагальнюючи теоретичні підходи різних авторів, можна стверджувати, що структура сім'ї включає склад і кількість її членів, а також характер взаємин у сімейних підсистемах [4,6,7]. На структуру сім'ї впливають різноманітні цінності, зокрема соціальні, сімейні та індивідуальні. Суспільство визначає, якою повинна бути структура сім'ї. Підсистеми, ролі та цінності всередині сім'ї є показниками особливостей її структури. Зі зміною соціокультурних умов і проходженням різних етапів сімейного життя структура сім'ї також зазнає змін. Порушення цієї структури може призвести до дезорганізації сімейних процесів, дезінтеграції та дезадаптації в сімейних підсистемах, що наближає сім'ю до розпаду.

Волкова А.Н., Т.М. Трапезнікова[8,9] встановили, що на сучасному етапі суспільних змін сім'я не завжди здатна ефективно виконувати свої соціальні функції. Так, на основі досліджень 460 подружніх пар з різним сімейним досвідом Т. В. Буленко[27] виявила тенденції у функціонуванні сучасної української сім'ї. Ознаки дезорганізації, описані нею, свідчать про наявність кризи в сучасній сім'ї. Однак термін «криза» в цьому контексті означає не розпад, а період трансформації шлюбно-сімейного інституту, зумовлений низкою соціально-економічних змін у суспільстві, і відображає історичну закономірність. [8]

З соціально-психологічної точки зору, родина є соціальною групою, що відповідає нормам і цінностям суспільства, об'єднаною сукупністю міжособистісних відносин, які формуються через спільну діяльність. Ці взаємини існують між подружжям, між батьками і дітьми, а також між самими дітьми, виявляючись у любові, прихильності та інтимності. Сім'я — це мала соціальна група, найважливіша форма організації особистого життя, що ґрунтується на подружньому союзі та родинних зв'язках, таких як відносини між чоловіком і дружиною, батьками та дітьми, братами і сестрами, а також іншими родичами, які живуть разом і ведуть спільне господарство на основі єдиного сімейного бюджету. Родина є складним

соціальним утворенням, у якому кожен член є одночасно унікальною особистістю та частиною єдиного цілого — сімейної групи. На малюнку 1.1. зображено ознаки сім'ї, як малої соціальної групи:

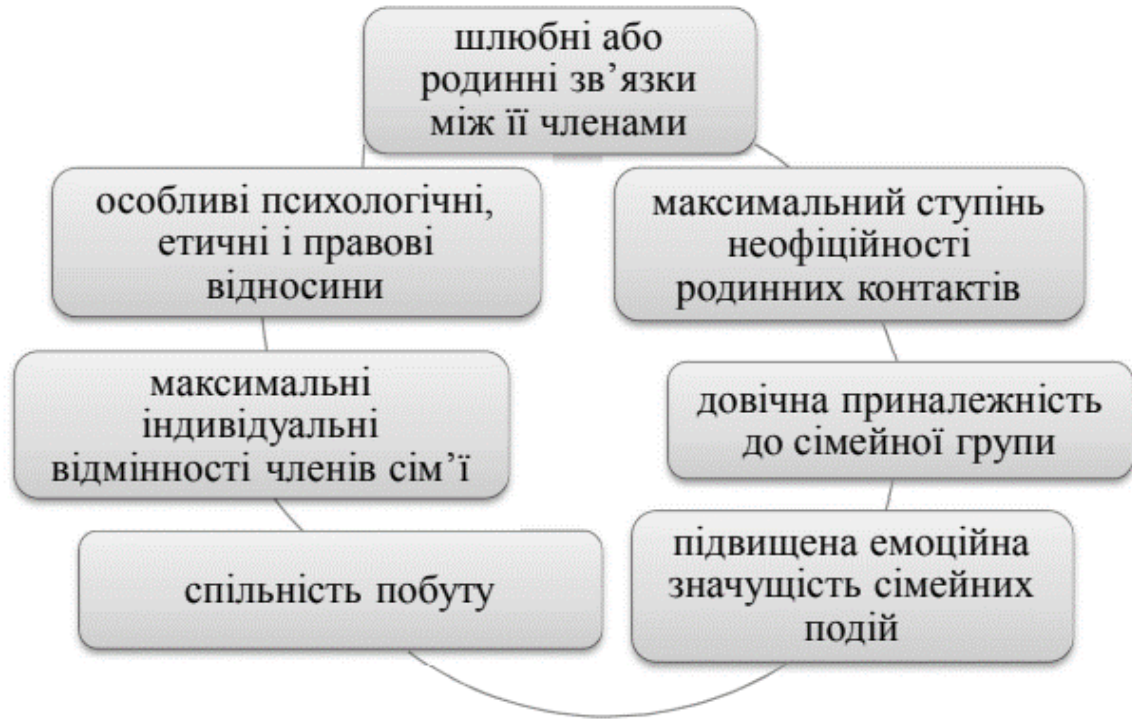

Рис. 1.1. Ознаки сім'ї як малої соціальної групи

В основі сім'ї лежать шлюбні стосунки. Шлюб - це сімейний союз чоловіка та жінки, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану[10].

Шлюбні відносини мають дуальну форму, універсальне значення та унікальну природу. Дуальність подружніх відносин визначається статевим диморфізмом (взаємини між чоловіком і жінкою) та подвійною метою шлюбу — спільне дружнє сімейне життя і продовження роду. Універсальність шлюбу й сім'ї пов'язана з тим, що вони є найефективнішою формою соціального об'єднання. Унікальність шлюбу та сімейних стосунків полягає в їхньому емоційному та родинному потенціалі, а також у своєрідному мистецтві жити разом.

У таблиці 1.1. наведено класифікацію шлюбів за ознакою їх мотивації:

Таблиця 1.1

Типова мотивація шлюбів

Чесний контракт	Примушення	Виконання соціальних настанов
Нечесний контракт	Кохання	Залишення батьківської родини

Для шлюбно-сімейних відносин, що ґрунтуються на чесній контрактній системі, характерно, що і чоловік, і дружина чітко усвідомлюють свої очікування від шлюбу та розраховують на певні матеріальні вигоди, які зазвичай фіксуються в шлюбному контракті. Такий союз часто супроводжується певною емоційною прихильністю, яка може з часом посилюватися. Проте, якщо сім'я функціонує лише як економічна одиниця, емоційна зв'язок може повністю зникнути. У таких шлюбно-сімейних відносинах зазвичай досягається максимальна свобода для кожного з подружжя, в той час як особистісна замкнутість залишається на мінімальному рівні.

У шлюбно-сімейних відносинах, що ґрунтуються на нечесному контракті, один з партнерів — чоловік чи жінка — намагається отримати односторонні вигоди з шлюбу, завдаючи шкоди іншому. У таких випадках говорити про взаємне кохання немає сенсу, хоча іноді в таких стосунках воно може бути одностороннім. Людина може продовжувати терпіти обман і експлуатацію з боку партнера, вважаючи це «коханням».

Шлюбно-сімейні відносини, що ґрунтуються на примушенні, формуються тоді, коли один з майбутніх подружжя психологічно завойовує іншого. Внаслідок скрутних життєвих обставин або жалість змушують жертву погодитися на компроміс. У таких подружніх стосунках важко говорити про глибоке взаємне кохання, адже на етапі передшлюбних стосунків у «завойовника» переважають амбітність, прагнення володіти об'єктом своєї уваги та азарт. Після одруження жертва примушення стає власністю партнера. Психологічні основи існування такої

родини настільки спотворені, що компроміси в родинному житті стають практично неможливими.

Шлюбно-сімейні відносини, укладені на основі кохання, вважаються найбільш сприятливими для щасливого сімейного життя. У таких шлюбах обмеження, які приймають на себе партнери, є суто добровільними: чоловікові та дружині приємно проводити час разом, і вони отримують задоволення від того, що можуть робити щось хороше один для одного та для інших членів родини. У цьому випадку шлюбно-сімейні відносини досягають високого ступеня згуртованості, коли діти народжуються в атмосфері любові, а кожен з подружжя зберігає свою самостійність і індивідуальність, отримуючи повну підтримку від партнера. Така форма взаємин базується на довірі та більшій повазі до особистості один одного, ніж до загальноприйнятих норм.

Шлюбно-сімейні відносини, які виконуються як ритуал дотримання соціально-нормативних настанов, виникають тоді, коли люди в певному віці доходять до висновку, що всі навколо вже одружені, і що настав час і їм створювати родину. Зазвичай це шлюб без кохання і без реальних розрахунків, який укладається лише заради відповідності певним суспільним стереотипам. У таких сім'ях рідко створюються умови для тривалого спільного життя, оскільки шлюбно-сімейні взаємини формуються випадково і так само випадково розпадаються, не залишаючи за собою глибоких слідів.

Серед молоді існує мотивація одруження як спосіб залишення батьківської родини. Молоді люди, дорослішаючи, не можуть повністю звільнитися від батьківської опіки, вони укладають шлюб, щоб покинути батьківське «гніздо». У таких шлюбах їхні взаємини можуть розвиватися по-різному: можливі взаємна адаптація на основі кохання, народження дітей та створення власного сімейного побуту. Проте більш імовірними є негативні сценарії розвитку взаємин між двома інфантильними особистостями, які, звільнившись від батьківської опіки, не здатні налагодити компроміси та співпрацю. [11]

Історичний розвиток відобразив еволюцію шлюбних і сімейних відносин між чоловіком і жінкою, що зазвичай відповідає певному рівню соціально-економічного розвитку суспільства. Упродовж ХХ століття інститут сім'ї зазнав значних змін як у структурному, так і у функціональному аспектах. Сучасна сім'я також демонструє тенденції до трансформації, які мають як позитивні, так і негативні риси. Ці зміни охоплюють навіть етап дошлюбного вибору, зокрема:

- зростання свободи у виборі партнера, що веде до більшої критичності,
- збільшення віку осіб, які вступають у шлюб,
- поєднання мотивів розрахунку та симпатії при виборі шлюбного партнера.

На рисунку 1.2. зображено ряд ознак сучасних родин[29]:

Рис. 1.2. Типові ознаки сучасної сім'ї

Демократизація та гуманізація суспільства призвели до зростання критичності людини щодо подружнього партнера як на етапі його вибору, так і протягом шлюбного життя. Успішний шлюб сьогодні вже не зводиться лише до соціальної захищеності, фінансового добробуту та побутового комфорту, а в першу чергу вимагає психологічної сумісності та взаєморозуміння між партнерами.

Подружні пари все частіше обмірковують питання дітонародження, не завжди розглядаючи репродуктивну функцію родини як основну. Високий рівень поінформованості молоді про контроль за дітонародженням дозволяє їм свідомо

приймати рішення щодо кількості дітей. Більшість чоловіків і жінок вдало поєднують сімейну та професійну самореалізацію, зокрема жінки можуть одночасно працювати і брати участь у вихованні дітей [12].

Спостерігається також тенденція до взаємозаміни чоловіка і дружини у виконанні сімейних обов'язків. Наприклад, чоловік може займатися приготуванням їжі та веденням домашнього господарства, тоді як дружина бере на себе основну роль у зароблянні грошей (цей процес характерний переважно для міських мешканців). Традиційна патріархальна жорсткість у розподілі сімейних ролей поступово зникає, як у стосунках між подружжям, так і у вихованні дітей, де батьківська влада стає менш авторитарною.

Економічна та політична нестабільність у країні або регіоні, а також прагнення до покращення і різноманіття життя спонукають сім'ї до зміни місця проживання, що вимагає як психологічної, так і побутової адаптації. Проте багато психологів і соціологів відзначають кризу сучасної моногамної сім'ї. Ця криза викликана деформацією, невизначеністю та навіть частковою втратою сімейних цінностей, що є наслідком різких змін у моделі суспільного життя.

Криза має типові ознаки, зображені у таблиці 1.2.:

Таблиця 1.2

Ознаки кризи у сім'ї

Ознаки кризи сім'ї

Продовження таблиці 1.2

- Розповсюдження нетрадиційних форм співіснування – громадянський або незареєстрований шлюб, одностатеві шлюби;
- Поширеність особистісної самотності;
- Зростання випадків розлучень та лояльне ставлення до них;
- Поширеність неповних сімей, тобто сімей, які складаються з одного батька та дитини або дітей.

Дослідники прогнозують наступні тенденції у розвитку шлюбу та сім'ї:

- зниження пріоритету офіційно зареєстрованого шлюбу, зростання популярності альтернативних форм спільного життя,
- виникнення відкритого шлюбу, де відносини між подружжям будуються на взаємній довірі, чесності, відкритості у спілкуванні, рівноправності та партнерстві,
- збільшення кількості міжнародних шлюбів (наразі близько 4% українців вступають у шлюб з іноземцями),
- поява проміжного етапу в соціалізації дітей між батьківською родиною та створенням власної сім'ї, що включає різні любовні зв'язки, пробний шлюб, спільне проживання без реєстрації шлюбу,
- зростання кількості дітей, які виховуються в неповних сім'ях,
- трансформація сім'ї з дітоцентричної на подружню, а з авторитарної – на егалітарну [13].

Сім'я є малою соціальною групою, в якій з часом формуються стереотипи взаємодії. Ці стереотипи створюють структуру сім'ї, що визначає функціонування її членів, окреслює межі їхньої поведінки та сприяє полегшенню міжособистісних контактів між ними.

«Під структурою сім'ї розуміють сукупність родинних, духовних, моральних, правових, владних та інших відносин між подружжям, батьками і дітьми, іншими членами сім'ї [14]».

Структуру сім'ї характеризують за параметрами, зображеними на рисунку 1.3.:

розподіл ролей	• наявність ролей і характер їх взаємодії
ієрархія	• розподіл влади та підкорення між членами родини
згуртованість	• співвідношення близькості й автономії між членами родини
гнучкість	• підтримка та функціональна взаємозамінність між членами родини
межі	• взаємодія всередині родини та з соціумом

Рис. 1.3. Параметри структури сім'ї

Структура сім'ї розкривається через підсистеми, які визначаються тривалістю існування сім'ї. Перша підсистема – подружжя (пара) – формується з моменту укладення шлюбу. Після народження дитини ця підсистема автоматично трансформується у підсистему батьків. Новонароджений створює підсистему дітей, яка може розширюватися з появою інших дітей у сім'ї. Якщо молоде подружжя проживає разом зі своїми батьками, то народження дитини формує дві підсистеми батьків та дві підсистеми дітей.

Структура сім'ї включає кількісний і персональний склад її членів, а також сукупність сімейних ролей і різноманітних взаємозв'язків між ними: подружніх, дитячо-батьківських, відносин між подружжям та їхніми батьками, відносин між дітьми, а також між бабусями, дідусями та онуками. У таблиці 1.3. наведено склад сімейних підсистем:

Таблиця 1.3

Склад сімейних систем

Підсистема подружжя	Підсистема батьків	Підсистема дітей
- чоловік - дружина	- батько - мати	- донька - син

Існує також таке поняття, як родинна межа – взаємостосунки між сім'єю та соціальним оточенням, а також різними підсистемами в сім'ї [30]. Родинні межі регулюють відносини у сімейних підсистемах, їх поділяють на внутрішні та зовнішні. На рисунку 1.4. зображено різновиди родинних меж:

Рис. 1.4. Різновиди родинних меж

Внутрішні межі формуються через різницю у поведінці членів різних підсистем. Наприклад, подружжя взаємодіє один з одним інакше, ніж із дитиною. Зовнішні межі – це кордони між сім'єю та її соціальним оточенням.

На взаємодію родинних підсистем впливає розподілення сімейних ролей. Під поняттям сімейна роль розуміють модель поведінки членів сім'ї під час реалізації сімейних функцій або дій, що очікуються насамперед шлюбними партнерами один від одного для задоволення потреб членів сім'ї [15].

Класифікації сімейних ролей наведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікації сімейних ролей

Подружні	Батьківсько-дитячі	Сиблінгові	Опосередковані шлюбом	Крової спорідненості
Чоловік;	Мати, батько;	Сестра;	Свекор, свекруха, теща, тесть;	Бабуся, дідусь, дядько, тітка;
Дружина.	Син, донька.	Брат.	Навістка, зять, сват.	Небіж, двоюрідний брат.

Якщо класифікацію сім'ї базувати на її функціях, то можна виділити іншу класифікацію функціональних сімейних ролей. Вона зазвичай носить умовний характер, оскільки кілька членів родини можуть виконувати різні функції та займати відповідні сімейні ролі. Наприклад, вихованням дітей може займатися лише один із батьків у неповній сім'ї, тоді як у повній сім'ї цю роль виконують обидва подружжя.

Рис. 1.5. Різновиди функціональних сімейних ролей

1.2. Функції сім'ї та її типологія

У процесі спільного життя члени сім'ї виконують низку функцій, що визначаються їхніми потребами. У наукових класифікаціях зазвичай виділяються певні сімейні функції, які вважаються традиційними. На рисунку 1.6. наведено традиційні функції сім'ї:

Рис. 1.6. Традиційні функції сім'ї

Реалізація господарсько-економічної функції пов'язана із забезпеченням харчування сім'ї, придбанням та облаштуванням домашнього майна, одягу, взуття, організацією житла, створенням затишку, управлінням сімейним побутом і формуванням сімейного бюджету. Вже на початкових етапах життя молодій родині ці так звані домашні справи впливають на внутрішньосімейні відносини, сприяють згуртованості родини та визначають потенційні зони конфліктів.

Комунікативна функція є надзвичайно важливою, оскільки спілкування в родині має найбільш близький та значущий характер. Ця функція реалізується через встановлення та підтримання ефективного спілкування між членами сім'ї, а також через організацію комунікацій із зовнішнім середовищем (родичі, знайомі, громадські організації).

Рекреативна функція має на меті відпочинок, дозвілля, спільно проведений час та емоційну стабільність сім'ї.

Гармонійне забезпечення сексуальної функції відіграє важливу роль у подружжі, так як взаємне кохання залежить від характеру задоволення сексуальних потреб.

Репродуктивна функція тісно пов'язана з попередньою родинною функцією і забезпечує продовження роду, а також зміцнення любові між подружжям. Вона втілює ставлення подружжя до проблеми дітонародження, що в сучасних умовах часто викликає суперечності: з одного боку, діти розглядаються як фактор стабільності сім'ї, а з іншого – як джерело численних проблем, від несприятливих умов для їхнього життя до поступового руйнування подружніх відносин. Тому в сучасному контексті репродуктивна функція також охоплює контроль за дітонародженням.

Освітньо-виховна функція полягає в задоволенні потреб у батьківстві та материнстві, у встановленні контактів з дітьми, їх вихованні та самореалізації через нащадків. Ця функція забезпечує первинну соціалізацію дітей (сімейне виховання в дошкільному віці) та підтримує їх навчання в альтернативних соціальних інститутах (дитячий садок, школа, університет).

Регенеративна функція пов'язана із спадкуванням статусу, прізвища, майна та соціального становища. До цієї функції також належить передача родинних цінностей і реліквій, які можуть варіюватися від ювелірних прикрас до альбомів з фотографіями [16].

З появою капіталістичного ладу традиційна патріархальна родина змінилась на нуклеарну. Нуклеарна сім'я – це сім'я, що складається з батьків та їхніх дітей, що не перебувають у шлюбі. Нуклеарна сім'я протиставляється розширеній сім'ї, що складається з кількох поколінь людей, що проживають разом, а також неповній сім'ї, в якій вихованням займається лише один з батьків (хоча останню іноді розглядають як підвид нуклеарної) [17].

Сучасна моногамна сім'я може набувати різних форм, типологія яких відрізняється за певними ознаками. Наприклад, за своєю структурою сім'я може бути нуклеарною (що складається з подружньої пари з дітьми або без них) або розширеною (що включає подружню пару з дітьми та одного або кількох родичів чоловіка чи дружини, які проживають разом і беруть участь у веденні господарства).

Розповсюдженою є типологія родин за наявністю та кількістю дітей, її наведено у таблиці 1.6.:

Таблиця 1.6

Типологія сімей за кількістю дітей

Інфертильна	- бездітна родина
Однодітна	- сім'я з однією дитиною
Малодітна	- сім'я з двома дітьми
Багатодітна	- родина, де троє чи більше дітей

Якщо розглядати склад подружжя у нуклеарній сім'ї з дітьми, можна виділити три категорії: повні сім'ї (де присутні і чоловік, і дружина), неповні сім'ї (де дітей виховує лише один з батьків) та функціонально неповні сім'ї (коли формально обидва батьки присутні, але один з них фактично не бере участі у вихованні дітей). Така типологія зображена на рисунку 1.7.:

Рис. 1.7. Типологія простих сімей

У сім'ях з дітьми важливим фактором та підставою для визначення типології є характер виховання, зображений на рисунку 1.8.:

Рис. 1.8. Типологія сімей за характером виховання дітей

Сприятливою вважається сім'я, де вихователі мають високий авторитет, а їхнє ставлення до дітей поєднує повагу та вимогливість. Конфлікти тут є рідкісними та розв'язуються конструктивно, сім'я має власні традиції й ритуали.

Педагогічно слабкій родині властиві низькі виховні якості, увага зосереджена на фізичному стані та самопочутті дитини.

Проблемні сім'ї характеризуються відсутністю єдності у виховних вимогах між подружжям і недостатніми навичками співробітництва, конфлікти в таких родинах мають хронічний деструктивний характер.

Соціально неблагополучна сім'я, яка є найбільш несприятливою для дітей, відзначається низьким культурним рівнем її членів, вживанням алкоголю чи наркотиків одним або обома партнерами та асоціальною поведінкою.

Також існує типологія сімей за домінуючими потребами. Сюди входять родини наївно-споживацького типу, де пріоритетними є фізіологічні й матеріальні потреби; сім'ї духовного типу, в яких на першому місці задоволення духовних потреб, що мають інтелектуальний і культурний підтипи; та родини фізичного типу, де важливим є підтримання фізичної форми й збереження здоров'я, представлені дозвільно-мандрівним та спортивно-оздоровчим підтипами.

Також існує виокремлення родин за сімейним стажем:

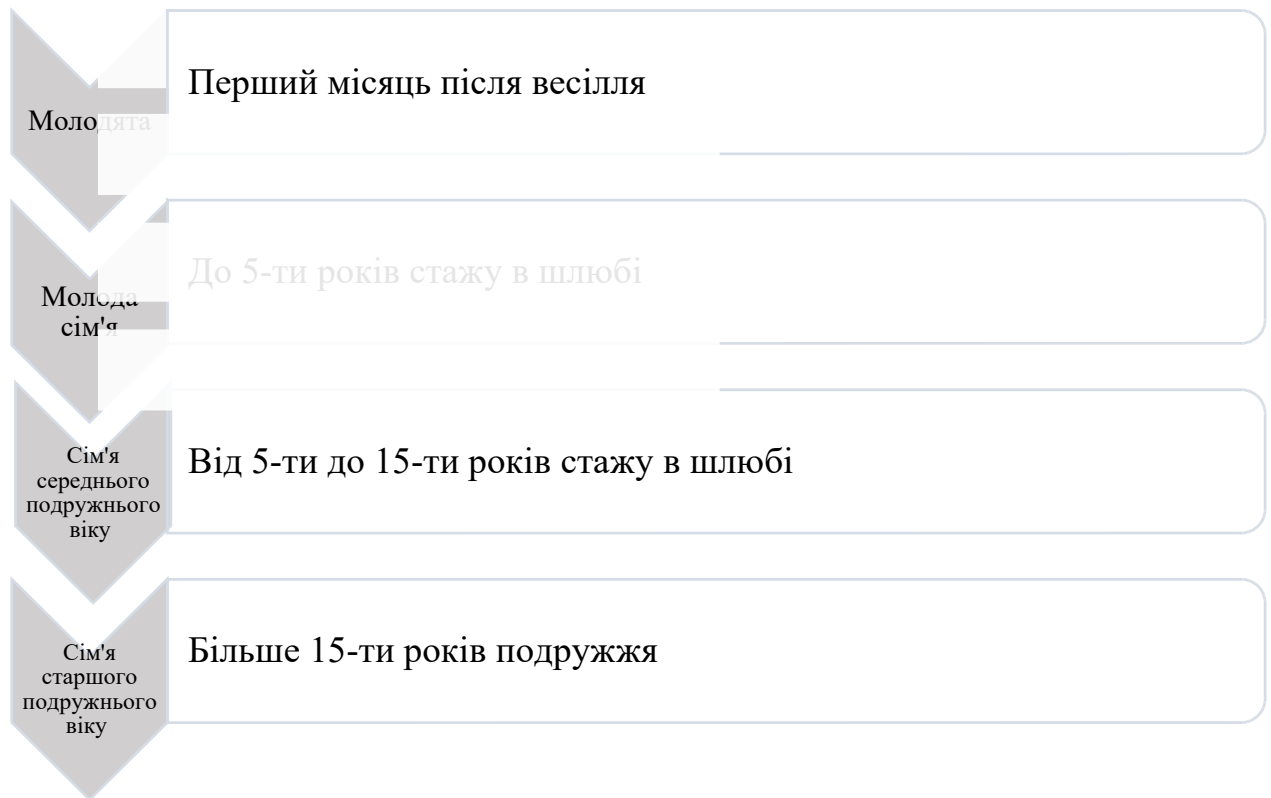

Рис. 1.9. Типологія сімей за шлюбним стажем[18]

Психологи часто аналізують сімейні проблеми, орієнтуючись на типологію сімей за критерієм розподілу влади, оскільки саме авторитарний стиль може спричиняти особистісний дисбаланс у членів родини.

Авторитарна сім'я — це тип сім'ї, де домінує суворий контроль і підпорядкування одних членів родини іншим, зазвичай старшим або одному з батьків. В такій родині рішення приймаються переважно главою сім'ї, без урахування думок та бажань інших, особливо дітей. Авторитарний підхід передбачає високий рівень вимогливості, жорстких правил та обмежень, але при цьому мало уваги приділяється емоційній підтримці, співчуттю та врахуванню індивідуальних потреб кожного члена сім'ї. Це може спричиняти психологічний дискомфорт, напругу та зниження самооцінки у дітей, а також формувати особистісні дисбаланси й труднощі в міжособистісних стосунках. [19]

Демократична сім'я — це тип сім'ї, в якій рішення приймаються спільно, з урахуванням думок та потреб кожного члена родини, включаючи дітей. У такій

родині панує атмосфера взаємоповаги, довіри й підтримки, а правила встановлюються за принципом співпраці. Батьки в демократичній сім'ї виступають як наставники та друзі, а не як суворі контролери. Вони стимулюють розвиток самостійності, відповідальності та критичного мислення у дітей, допомагають у вирішенні проблем через обговорення та пояснення, а не через жорсткі покарання.

Демократичний стиль виховання сприяє формуванню у дітей впевненості, вміння висловлювати свої почуття та взаємодіяти з іншими. Такий підхід забезпечує розвиток гармонійних і здорових відносин у сім'ї, де кожен має право висловлювати свою думку та брати участь у важливих для родини питаннях. [20]

За соціально-рольовими ознаками та пріоритетами виділяють традиційні, дітоцентричні та подружні сім'ї, поява та переважання яких відображають історичну еволюцію інституту сім'ї.

У сучасних сім'ях ці типи співіснують і переплітаються, хоча зберігають основні риси певного типу. У традиційній сім'ї взаємини базуються на повазі до чоловіка та батька як головного авторитету, тоді як у дітоцентричній сім'ї об'єднувальним чинником є щастя дитини. У подружній родині взаємини між чоловіком і дружиною побудовані на рівності, спільних або узгоджених життєвих і сімейних цінностях, а народження та виховання дитини є одним із кількох важливих напрямів розвитку сім'ї.

1.3. Емоційна готовність молоді до сімейних відносин

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні перебуває в процесі швидких змін, які суттєво впливають на всі аспекти життя громадян. Соціальні умови ускладнюють сімейне життя українців та сприяють формуванню нових уявлень і цінностей. Останніми роками спостерігається зростання кількості розлучень і зниження народжуваності. Молодь шлюбного віку часто відкладає вступ у сімейне життя.

Молоді люди, чії батьки розлучилися, порівняно з тими, хто виховується обома батьками, мають менш сформовані установки щодо шлюбу. Зазначено, що юнаки з розлучених сімей частіше демонструють легковажне ставлення до шлюбу, мають завищені очікування до майбутньої дружини та прагнуть до подружньої автономії. Вони також легковажно ставляться до формування сімейного бюджету й мають нечіткі уявлення про майбутнє батьківство. Дівчата з розлучених сімей, у порівнянні з юнаками, виявляють більшу гнучкість у ставленні до сімейних ролей, орієнтуються на обов'язки та спільну діяльність у шлюбі, а до батьківства ставляться більш усвідомлено.

Таким чином, молодь із розлучених сімей потребує корекції шлюбно-сімейних уявлень, особливо це стосується юнаків [21].

Сім'я як соціальний інститут виховання має значні можливості впливу на дитину, формуючи основу її особистості. Традиції, моделі взаємовідносин, норми спілкування та поведінки в родині передаються з покоління в покоління. Від цього залежить, як у психіці дитини закріплюється модель батьківства, що, в свою чергу, визначає стиль виховання її власних нащадків у майбутньому [22].

Готовність до шлюбного життя є новоутворенням юнацького віку. Психологічними передумовами її виникнення є розуміння молодою людиною суті сімейно-шлюбної взаємодії, умов для забезпечення сімейного благополуччя, усвідомлення відповідальності за створення родини, прагнення виконувати обов'язки, бажання бути з коханою людиною та піклуватися про неї, а також знання стратегій поведінки та методів дій у процесі сімейно-шлюбної взаємодії [23].

Сучасні дослідження підтверджують негативний вплив розлучення на всіх членів родини, особливо на дитину. Це явище погіршує емоційний стан дитини і спричиняє виникнення у неї конфліктних переживань.

За словами І. Мазурик, саме в процесі гендерної соціалізації формуються шлюбно-сімейні очікування дітей. Діти, які виростили в розлученій сім'ї, мають

перебільшені уявлення про суть шлюбно-сімейних відносин і не звикли адаптуватися до інших членів родини [24].

Процес гендерної соціалізації впливає на уявлення майбутніх чоловіків і дружин про сімейне життя. Уявлення юнаків та дівчат про майбутнього подружнього партнера часто виявляються суперечливими. Образ ідеального партнера поєднує характеристики, які представляють собою протилежні полюси одних і тих самих рис, що є нереальними в реальному житті. Наприклад, матеріально незалежні молоді жінки прагнуть зайняти лідерську позицію в сім'ї, але водночас потребують підтримки та "сильного чоловічого плеча".

Отже, батьківське виховання є основою формування уявлень людини про шлюбно-сімейні стосунки. Молоді люди, які виростили в сім'ях із випадками розлучення батьків, мають недостатньо сформовані уявлення про шлюб, сімейні відносини, цінності та пріоритети. У них часто виникають труднощі в налагодженні контактів з представниками протилежної статі та проблеми зі статевою ідентифікацією.

Особистісною властивістю, що визначає готовність до шлюбу, є емоційний інтелект. Це вміння розуміти почуття та переживання інших, а також усвідомлювати й адекватно виражати свої власні емоції. Емоційний інтелект охоплює здатність сприймати емоції, розуміти їхній зміст і управляти ними так, щоб сприяти власному емоційному та інтелектуальному зростанню. Якщо ця властивість добре розвинута, людина здатна краще адаптуватися до вимог сімейного життя, особливостей партнера та змін, які виникають після створення родини [25].

Наявність розвинутого емоційного інтелекту дозволяє аналізувати ситуацію з точки зору партнера, краще розуміти його переживання, усвідомлювати вплив власних емоцій і дій на партнера, а також передбачати його подальші реакції. Отже, високий рівень розвитку емоційного інтелекту є передумовою для досягнення подружньої сумісності.

Розвинений емоційний інтелект допомагає не лише усвідомлювати емоції партнера, а й краще розбиратися у власних почуттях. Без цього неможливо контролювати свій емоційний стан і поведінку. Здатність своєчасно розуміти свої емоції дозволяє контролювати їх, адекватно реагувати та приймати правильні рішення у складних сімейних ситуаціях, суперечках і конфліктах, не доводячи їх до критичної межі.

Сучасна молодь зазвичай пов'язує створення сім'ї з матеріальним становищем партнерів, що є важливим соціальним чинником готовності до подружнього життя. Наприклад, молоді люди часто спочатку орієнтуються на працевлаштування з достатньою зарплатою та перспективою професійного зростання, а лише потім укладають шлюб і планують народження дітей. Уявлення про соціальне становище майбутнього чоловіка та його здатність забезпечити родину також є значущими [26].

Ця орієнтація молоді є позитивною, адже свідчить про готовність до самостійної організації власного побуту і зниження залежності від батьківської родини. Вона зменшує потребу в схваленні батьків щодо власного вибору, оскільки ті втрачають можливість маніпулювати та вести неконструктивну комунікацію. Однак у сучасних умовах більшість молоді не має матеріальної незалежності і власного житла. Молодята часто звертаються за фінансовою допомогою до батьків, найчастіше орендують квартири або живуть разом із ними, таким чином залишаючись залежними.

Розуміння готовності до спільного життя в шлюбі, факторів, що її визначають, та соціально-психологічних характеристик раціональних шлюбно-сімейних відносин підкреслює необхідність корекції емоційного стану молодих людей щодо сприйняття майбутнього сімейного життя. Існує безліч напрямів діяльності, метою яких є покращення рівня готовності молоді до спільного подружнього життя [27].

Саме в юнацькому віці формується важливий для кожної людини рівень самосвідомості. На цьому етапі особистість стає здатною самостійно та відповідально ухвалювати життєві рішення. Розвиток особистості, як фізичний, так і

психологічний, забезпечує можливість обрати партнера для шлюбу та налагодити з ним стосунки в дошлюбний період і в майбутньому спільному житті. Цей вік характеризується формуванням нового, більш якісного рівня самосвідомості. Людина вперше отримує можливість відповідально й самостійно вирішувати життєві проблеми.

Психологічний та фізичний розвиток молоді на цьому етапі сприяє реалізації правильного вибору партнера для шлюбу та визначенню форми майбутніх стосунків. Тому оптимізація готовності до подружнього життя є надзвичайно важливою саме в юнацькому віці.

Аналіз емоційного стану молоді в дошлюбний період дозволив виділити ключові напрямки психологічної роботи з молодими людьми, які планують створити сім'ю. Ці напрями спрямовані на оптимізацію соціально-психологічної готовності молоді до спільного життя в шлюбі:

1. Формування психологічної компетентності у розумінні особливостей взаємовідносин у сім'ї.
2. Ознайомлення з характеристиками психологічного клімату в родині та його моральними аспектами. Розгляд етапів розвитку подружньої сумісності та умов для гармонійних стосунків.
3. Висвітлення основних функцій сім'ї та ефективного виконання сімейних обов'язків.
4. Усвідомлення важливості здорового способу життя та впливу шкідливих звичок на сімейні стосунки, усвідомлення, що це питання стосується не лише особистого життя, але й партнера та майбутніх дітей.
5. Підвищення рівня відповідальності молодих людей у шлюбно-сімейних стосунках; розвиток особистісних якостей (емпатії, емоційного інтелекту, рефлексивності, адаптивності), необхідних для гармонійного сімейного життя.
6. Навчання регулюванню, контролю та корекції своїх рис характеру та поведінки; розвиток навичок зняття стресу та комунікації.

7. Формування орієнтації на партнера і прагнення розуміти його психологію та зовнішні прояви внутрішніх станів.

8. Розвиток навичок психологічної підтримки членів сім'ї.

9. Усвідомлення психологічних відмінностей між чоловіками та жінками і навчання враховувати їх у спілкуванні з протилежною статтю [28].

Психологічна готовність до шлюбу передбачає розвиток таких якостей, як емпатія, толерантність, компромісність та здатність до ефективної комунікації. Формування навичок взаємодії в парі є тривалим процесом, який починається задовго до укладення шлюбу. Важливими факторами успішних шлюбних відносин є:

- Здорові звички: Здоровий спосіб життя сприяє не лише фізичному, а й психологічному благополуччю подружжя, що позитивно впливає на міжособистісні відносини.
- Розвиток особистості: Готовність до самовдосконалення та особистісного зростання є важливою умовою збереження гармонії у шлюбі.
- Адаптація до нових ролей: Здатність успішно інтегрувати нові ролі (чоловіка, дружини, батьків) в свою особистість є ключовим фактором адаптації до сімейного життя.

Отже, можна зробити висновок, що готовність молоді до шлюбу є комплексом різноманітних компонентів, розвиток і формування яких забезпечують успішне виконання функцій у сімейно-шлюбних відносинах. Серед основних компонентів варто виділити фізіологічну та фізичну зрілість, сексуальну, педагогічну, соціальну, інструментальну, господарську та психологічну готовність. Особливу увагу слід приділити соціально-психологічному аспекту готовності молоді до подружнього життя, оскільки його розвиток сприяє підвищенню ефективності співпраці та взаємодії з партнером у шлюбі, а також формує відповідальне ставлення до створення сім'ї.

Незалежно від форм і методів психологічної роботи, підготовка молоді до спільного життя в шлюбі повинна бути не лише процесом засвоєння знань, навичок і

вмінь для ефективного виконання сімейних функцій, а й орієнтованою на розвиток навичок саморегуляції та самокорекції.

Отже, можемо зробити висновки, що сімейний досвід, зокрема досвід виховання в повній чи неповній сім'ї, суттєво впливає на формування уявлень про ідеальну сім'ю. Особливо це стосується розуміння ролей чоловіка і жінки в сім'ї, а також очікувань від шлюбу.

Дослідження уявлень про ідеальну сім'ю є актуальним і важливим для розуміння сучасних соціальних процесів. Поняття сім'ї еволюціонувало з часом, відображаючи зміни в суспільстві. Сучасна сім'я все більше сприймається як мікросоціальна система, де важливу роль відіграють взаємодія та взаємозалежність її членів.

Функції сім'ї виходять за межі біологічного відтворення і включають соціалізацію, емоційну підтримку, економічне забезпечення тощо. Зміни в суспільстві призводять до трансформації цих функцій.

Типологія сімей є різноманітною і залежить від різних критеріїв (структура, функції, стиль виховання тощо). Сучасні сім'ї все більш різноманітні за своїм складом і функціонуванням.

Емоційна готовність до сімейних відносин є важливим аспектом для успішного створення сім'ї. Вона включає в себе розуміння відповідальності, готовність до компромісів, вміння будувати міцні емоційні зв'язки.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ІДЕАЛЬНУ СІМ'Ю СЕРЕД САМОТНИХ ТА ОДРУЖЕНИХ ЛЮДЕЙ

2.1. Описання методології, вибірки та інструментів дослідження

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, узагальнення та систематизація наукової філософської та психологічної літератури з проблем дослідження;

емпіричні: психологічне тестування, констатувальний та формувальний експерименти, систематизація та узагальнення якісних та кількісних даних дослідження; спостереження; анкетування;

- аналіз уявлень про сім'ю за допомогою множинного аналізу відповідностей (МСА)

Множинний аналіз відповідностей (Multiple Correspondence Analysis, МСА) – це статистичний метод, який дозволяє досліджувати взаємозв'язки між кількома категоріальними змінними. Він особливо корисний для аналізу великих наборів даних, де кожен об'єкт (наприклад, людина, країна) описується набором категоріальних характеристик.

МСА перетворює категоріальні дані в числові, створюючи нові змінні (осі), які відображають основні варіації в даних. Ці нові змінні називаються факторами. Кожен фактор пояснює певну частину дисперсії даних і може бути інтерпретований як латентна змінна, яка лежить в основі спостережуваних категорій.

Існують певні кроки проведення множинного аналізу:

Підготовка даних:

Дані повинні бути представлені у вигляді таблиці, де рядки відповідають об'єктам, а стовпці - категоріальним змінним.

Кожна комірка таблиці містить інформацію про те, до якої категорії відноситься даний об'єкт за відповідною змінною.

Обчислення частот:

Розраховуються частоти для кожної комбінації категорій. Це дозволяє оцінити, наскільки часто спостерігається певна комбінація характеристик.

Створення таблиці відповідностей:

На основі обчислених частот створюється таблиця відповідностей, яка відображає зв'язки між категоріями.

Розкладання сингулярних значень (SVD):

До таблиці відповідностей застосовується розкладання сингулярних значень. Це дозволяє отримати нові ортогональні осі (фактори), які пояснюють максимальну кількість дисперсії даних.

Візуалізація результатів:

Результати МСА зазвичай візуалізуються у вигляді графіків.

- оцінка гендерних стереотипів, методика "Шкала гендерних стереотипів".
Аналіз: Різниця між одруженими й самотніми у сприйнятті гендерних ролей, інтерпретація результатів за допомогою тесту Хі-квадрат.

Хі-квадрат (χ^2): Статистична величина, яка використовується для оцінки того, наскільки спостережувані частоти відрізняються від очікуваних частот, якщо припустити, що між сімейним статусом і наявністю стереотипів немає зв'язку.

- дослідження зв'язку між рівнем задоволеності життям, самотністю та уявленнями про сім'ю, методика – логістична регресія та тест Крускала-Волліса, тест Данна.

Множинна логістична регресія - статистичний метод, який використовується для прогнозування ймовірності того, що певна подія відбудеться (наприклад, бути задоволеним життям), на основі кількох незалежних змінних (наприклад, сімейного статусу).

Тест Крускала-Волліса - використовується для порівняння середніх значень у кількох незалежних вибірках. У нашому випадку, вибірками є групи людей з різним сімейним станом. Тест перевіряє, чи є статистично значущі відмінності між цими групами за рівнем задоволеності життям або відчуттям самотності.

Тест Данна - це пост-хок тест, який використовується після тесту Крускала-Волліса для визначення, між якими конкретними парами груп існують статистично значущі відмінності.

- опитування на тему «Вплив соціальних медіа на уявлення про ідеальну сім'ю», методика – тета Фрімена та Ета-квадрат.

Тета Фрімена та Ета-квадрат - це два статистичні показники, які використовуються для оцінки сили зв'язку між двома змінними. Хоча вони обидва вимірюють силу асоціації, вони мають дещо різні властивості та застосовуються в різних ситуаціях.

Тета Фрімена (Фі) - це міра асоціації, яка використовується для оцінки сили зв'язку між двома номінальними змінними. Вона особливо корисна для квадратних таблиць суміжності (тобто таблиць, де кількість рядків дорівнює кількості стовпців).

Тета Фрімена використовується, коли обидві змінні, які ми порівнюємо, є категоріальними (наприклад, стать та освіта) та коли кількість рівнів обох змінних однакова.

Ета-квадрат - це міра асоціації, яка також використовується для оцінки сили зв'язку між двома змінними. Однак, на відміну від тети Фрімена, ета-квадрат можна використовувати для будь-якого типу таблиць суміжності, незалежно від кількості рівнів змінних.

Може використовуватися для порівняння номінальних, порядкових або інтервальних змінних.

Вибірка дослідження склала 61 людину, віком від 20 до 35 років з різними сімейними статусами.

2.2. Аналіз отриманих даних проведеного дослідження

Для початку розглянемо загальні показники вибірки дослідження:

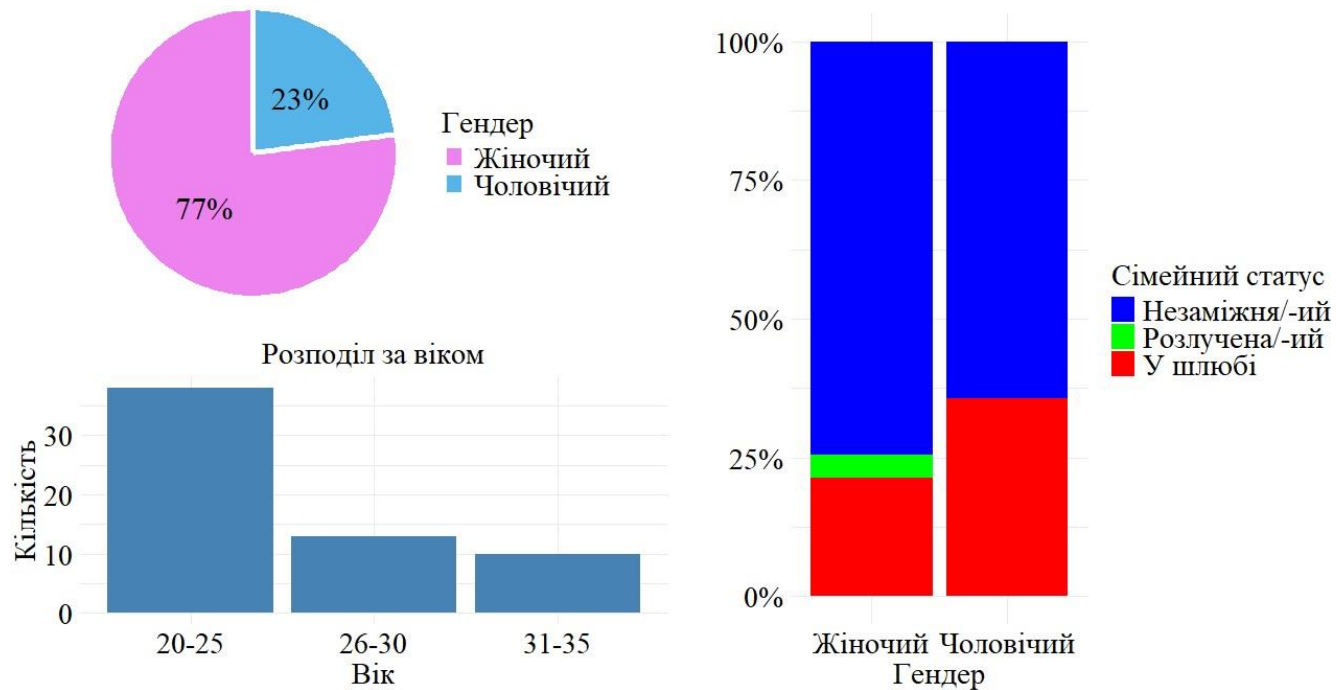

Рис. 2.1. Демографічні характеристики вибірки

Кругова діаграма демонструє співвідношення чоловіків і жінок у досліджуваній групі. Жінки складають більшу частину групи (77%), тоді як чоловіки - меншу (23%).

Наступна стовпчаста діаграма відображає кількість людей у кожній віковій категорії. Найбільша кількість людей належить до вікової групи 20-25 років. Кількість поступово зменшується з віком у наступних категоріях.

Діаграма праворуч показує розподіл за сімейним станом, розділений за гендером. В результаті маємо дані: більшість чоловіків перебувають у шлюбі, серед жінок найбільша частка незаміжніх.

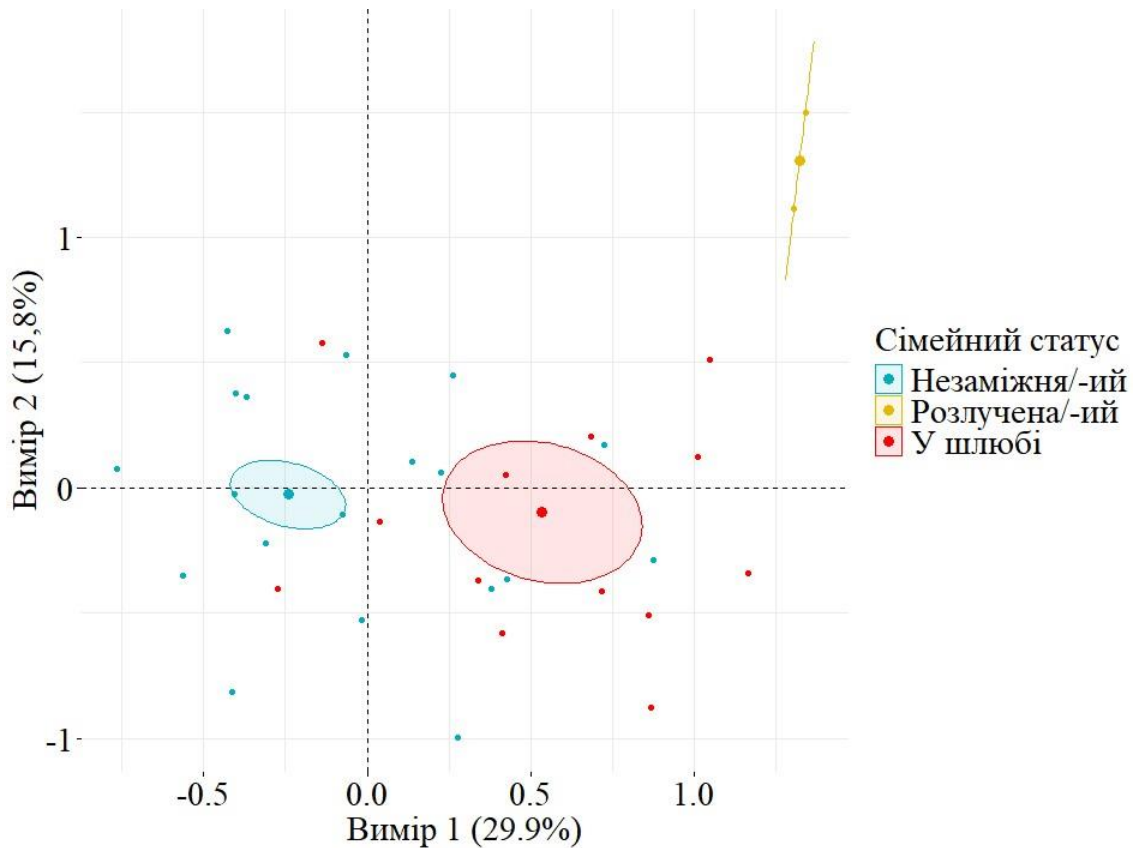

Рис. 2.2. Відмінності у поглядах на ідеальну сім'ю у людей із різним сімейним статусом, враховуючи вік та стать

Кожна крапка представляє одиницю спостереження (наприклад, одну особу) і має координати на двох осях:

Вісь X (Вимір 1): Показує значення першої змінної для кожної крапки.

Вісь Y (Вимір 2): Показує значення другої змінної для кожної крапки.

Кожна крапка пофарбована в певний колір залежно від категорії, до якої належить спостереження (в даному випадку, сімейного статусу). Це дозволяє візуально відокремити групи даних.

Овальні області навколо груп точок показують, з якою ймовірністю (зазвичай 95%) значення нової точки з цієї групи потрапить саме в цей еліпс. Іншими словами, еліпси відображають розкид даних всередині кожної групи.

Розподіл точок на графіку показує, як розподілені дані для обох змінних. Якщо точки утворюють певну закономірність (наприклад, лінію), це може вказувати на наявність зв'язку між змінними.

Порівнюючи розташування еліпсів для різних груп, можна зробити висновки про відмінності між групами за цими двома змінними. Якщо еліпси перетинаються або сильно накладаються один на одного, це може свідчити про те, що між групами немає суттєвих відмінностей. Якщо ж еліпси розташовані далеко один від одного, це вказує на те, що групи відрізняються за значеннями цих змінних.

Групи мають різний розподіл за двома вимірами. Наприклад, група "У шлюбі" має більш високі значення за виміром 1, ніж інші групи.

На наступних графіках зображено як сімейний статус впливає на розуміння ролі чоловіка та жінки у сім'ї:

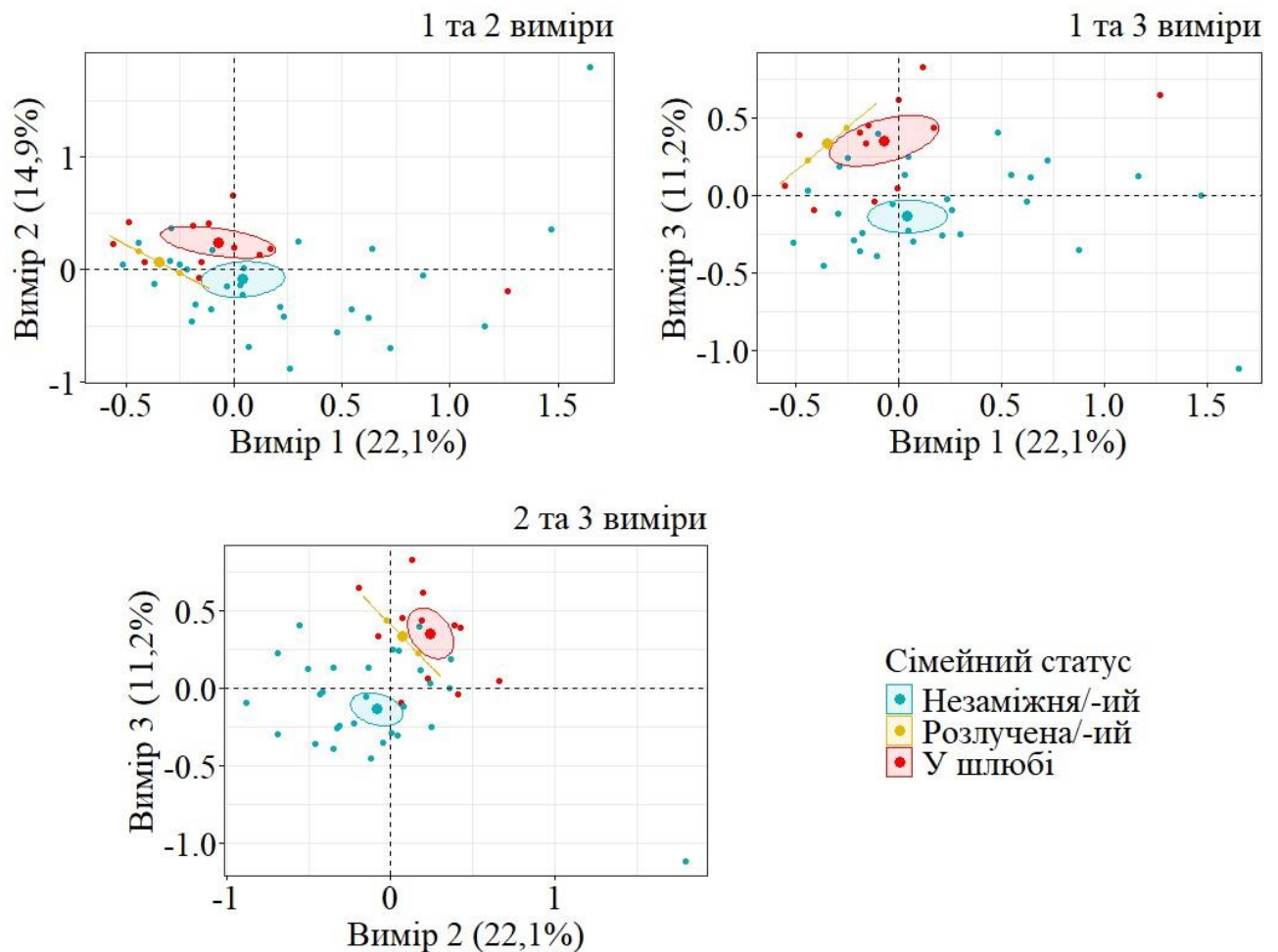

Рис. 2.3. Відмінності у людей із різним сімейним статусом поглядів щодо ролі чоловіка та жінки у сім'ї

На графіках можна помітити, що точки, що відповідають різним сімейним статусам, утворюють своєрідні кластери. Це означає, що люди з однаковим сімейним статусом мають схожі погляди на ролі чоловіка і жінки.

Розташування кластерів на графіках вказує на те, що існують відмінності між групами за їхніми поглядами. Наприклад, люди, які перебувають у шлюбі, мають більш традиційні погляди на розподіл ролей, ніж незаміжні/неодружені.

Форма і розташування кластерів можуть вказувати на те, які саме виміри найбільше впливають на відмінності між групами. Наприклад, якщо кластери розподіляються переважно вздовж однієї осі, це означає, що цей вимір є найбільш важливим для розділення груп.

У підсумку маємо наступні твердження:

Незаміжні/неодружені мають більш прогресивні погляди на рівність у відносинах і розподіл домашніх обов'язків.

Розлучені мають більш складні і неоднозначні погляди, оскільки їхній досвід сімейного життя міг бути травматичним.

Люди у шлюбі демонструють більш традиційні погляди на ролі чоловіка і жінки, особливо якщо перебувають у довготривалих шлюбах.

Далі було досліджено, чи існують стереотипи щодо ролей у сім'ї. Результати наведені у таблиці:

Таблиця 2.1

Тест Хі-квадрат

Сімейний статус	Чи існують стереотипи щодо ролей у сім'ї?			Усього
	Важко відповісти	Ні	Так	
Незаміжня/-ий	8	7	29	44
	8	9	27	44
Розлучена/-ий	0	0	2	2
	0	0	1	2
У шлюбі	3	6	6	15
	3	3	9	15
Усього	11	13	37	61
	11	13	37	61

$$\chi^2=5.646 \cdot df=4 \cdot \text{Cramer's } V=0.215 \cdot \text{Fisher's } p=0.252$$

Рядки таблиці відповідають різним сімейним статусам респондентів (незаміжні/неодружені, розлучені, у шлюбі).

Стовпці таблиці відображають відповіді на питання про наявність стереотипів щодо гендерних ролей у сім'ї (важко відповісти, ні, так).

Числа в клітинках таблиці вказують на кількість респондентів, які належать до певної категорії сімейного статусу і дали відповідну відповідь на питання про стереотипи.

Загальна кількість респондентів вказана в останньому рядку і стовпці таблиці.

Тест хі-квадрат використовується для перевірки гіпотези про те, чи існує статистично значущий зв'язок між двома категоріальними змінними. У нашому випадку, це сімейний статус і наявність стереотипів щодо гендерних ролей.

$\chi^2 = 5.646$: Це число показує, наскільки сильно відрізняються спостережувані результати від тих, які ми очікували б побачити, якби не було ніякого зв'язку між сімейним статусом і поглядами на гендерні ролі. Чим більше це число, тим більша ймовірність, що є якийсь зв'язок.

$df = 4$: Це число ступенів свободи, яке визначається кількістю категорій в обох змінних.

Ступені свободи – це поняття в статистиці, яке вказує на кількість незалежних значень у наборі даних, які можуть варіюватися вільно. Іншими словами, це кількість значень, які можуть змінюватися, не порушуючи обмежень, накладених на дані. [31]

Cramer's $V = 0.215$: Це коефіцієнт Крамера, який використовується для оцінки сили зв'язку між двома номінальними змінними. Значення 0.215 вказує на слабкий зв'язок.

Fisher's $p = 0.252$: Це р-значення, яке використовується для оцінки статистичної значущості результату. Оскільки р-значення більше 0.05, ми не можемо відхилити нульову гіпотезу про відсутність зв'язку між сімейним статусом і наявністю стереотипів.

На основі отриманих результатів ми не можемо стверджувати, що існує статистично значущий зв'язок між сімейним статусом і наявністю стереотипів щодо гендерних ролей у сім'ї. Це означає, що ми не знайшли достатніх доказів для того, щоб сказати, що люди з різним сімейним статусом відрізняються за своїми поглядами на гендерні ролі.

У наступній таблиці ми відобразили значення коефіцієнтів порадкової логіт-моделі:

Таблиця 2.2

Значення коефіцієнтів порядкової логіт-моделі щодо впливу змінних на питання про рівні обов'язки у сім'ї незалежно від статі

Коефіцієнти	OR (відношення шансів)	Довірчі інтервали		р-значення
		2,5%	97,5%	
Вік (20-25)	ref	ref	ref	-
Вік (26-30)	0,454	0,113	1,810	0,259
Вік (31-35)	0,275	0,048	1,493	0,135
Гендер (жіночий)	ref	ref	ref	-
Гендер (чоловічий)	1,150	0,333	4,190	0,827
Незаміжні	0,449	0,013	10,374	0,615
У шлюбі	0,170	0,005	3,525	0,253

Порядкова логіт-модель - це статистичний метод, який використовується для аналізу залежності між категоріальною залежною змінною (в нашому випадку, питання про рівні обов'язки у сім'ї) та одним або кількома незалежними змінними (вік, стать, сімейний стан). Цей метод особливо корисний, коли залежна змінна має кілька порядкових категорій (наприклад, "скоріше ні", "ні", "скоріше так", "так").

Значення стовпців таблиці:

Коефіцієнти: Це числові значення, які показують, як змінюється ймовірність вибору певної категорії залежної змінної при зміні незалежної змінної на одну одиницю.

OR (відношення шансів): Це експонента від коефіцієнта. Вона показує, у скільки разів збільшується (або зменшується) шанс вибору певної категорії залежної

змінної при зміні незалежної змінної на одну одиницю. Наприклад, якщо $OR = 2$, то це означає, що шанси вибрати певну категорію збільшуються вдвічі.

Довірчі інтервали: Це діапазон значень, в межах якого з певною ймовірністю (наприклад, 95%) знаходиться справжнє значення коефіцієнта в генеральній сукупності.

p-значення: Це ймовірність того, що отриманий результат є випадковим. Якщо p-значення менше 0.05, то зазвичай вважається, що результат є статистично значущим.

Таблиця показує, як різні фактори (вік, стать, сімейний стан) впливають на погляди людей щодо рівних обов'язків у сім'ї.

Вік: Коефіцієнти для вікових категорій відрізняються від референтної групи (20-25 років). Це означає, що існують відмінності в поглядах на рівні обов'язки у різних вікових групах.

Стать: Коефіцієнт для чоловіків відрізняється від референтної групи (жінок). Це може вказувати на те, що чоловіки і жінки мають різні погляди на рівні обов'язки.

Сімейний стан: Коефіцієнти для незаміжніх і у шлюбі відрізняються від референтної групи (розлучені). Це свідчить про те, що сімейний стан може впливати на погляди щодо рівних обов'язків.

"ref" у контексті цієї таблиці є скороченням від англійського слова "reference", що українською перекладається як "референтний" або "базовий".

У статистичних моделях, особливо коли ми маємо категоріальні змінні, необхідно вибрати одну з категорій як базову для порівняння. Цю категорію називають референтною групою. Всі інші категорії порівнюються саме з нею.

У нашій таблиці "ref" вказує, що дана категорія (вік 20-25 років, жіноча стать) є базовою для порівняння. Коефіцієнти для інших категорій віку та статі інтерпретуються відносно цієї базової групи.

Наприклад:

Вік: Коефіцієнт 0.454 для вікової групи 26-30 років означає, що шанси мати певні погляди на рівні обов'язки у цій віковій групі на 54.6% нижчі, ніж у віковій групі 20-25 років (референтна група).

Стать: Коефіцієнт 1.150 для чоловіків означає, що шанси чоловіків мати певні погляди на 15% вищі, ніж у жінок (референтна група).

Загалом, ця таблиця дозволяє зробити висновок про те, що вік, стать і сімейний стан можуть впливати на погляди людей щодо рівних обов'язків у сім'ї.

Далі розглянемо графік:

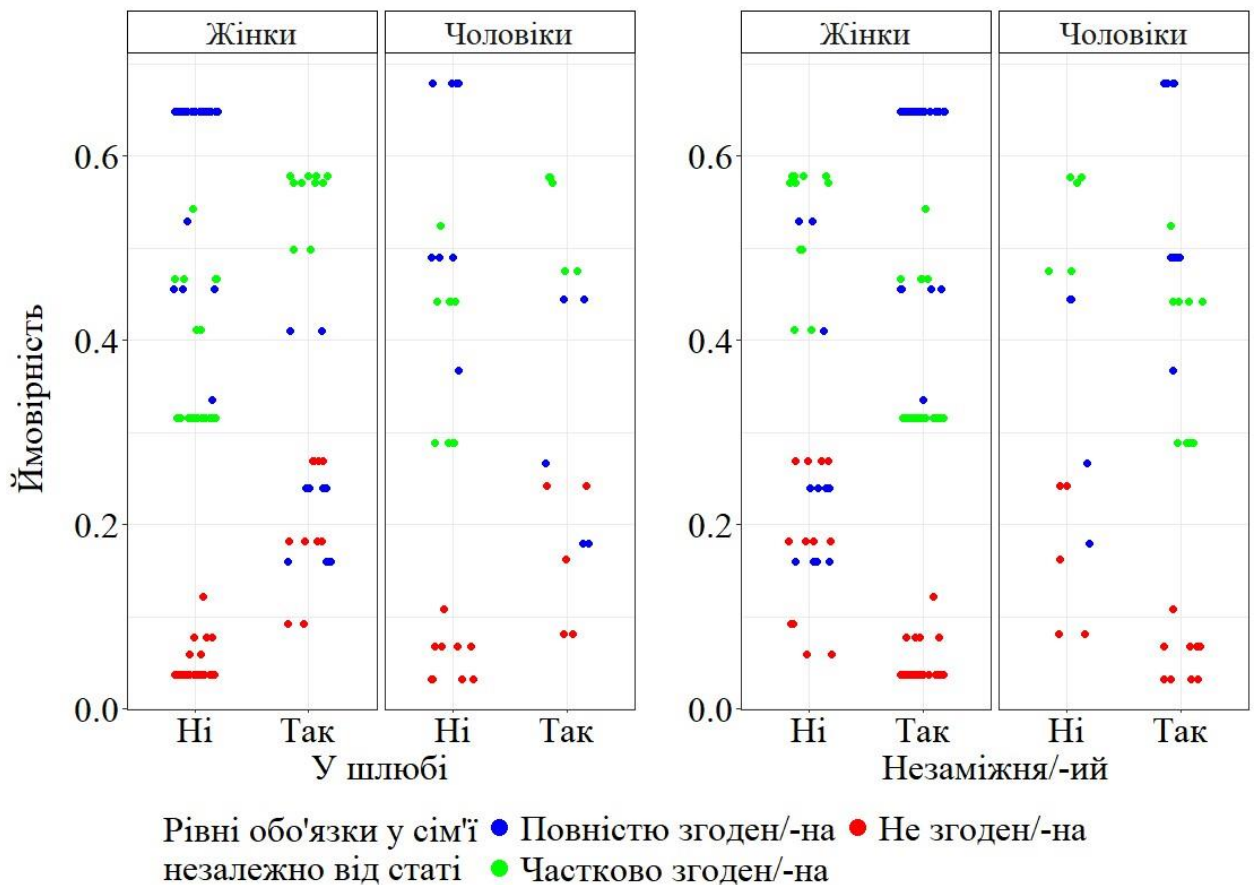

Рис. 2.4. Порівняння прогнозованих ймовірностей щодо погляду на рівні зобов'язання у сім'ї незалежно від статі

Графік наочно демонструє результати дослідження, спрямованого на виявлення відмінностей у поглядах на рівні обов'язки в сім'ї між чоловіками та жінками, а також між різними сімейними статусами (у шлюбі, незаміжні/неодружені).

Вісь X: Відображає відповіді на питання про рівні обов'язки в сім'ї (ні, частково згоден/згодна, повністю згоден/згодна).

Вісь Y: Показує ймовірність вибору відповіді, тобто наскільки часто люди обирали той чи інший варіант відповіді. Чим вище точка на осі Y, тим більша ймовірність того, що люди з цієї групи погоджуються з цим твердженням.

Кольори: Різні кольори точок відповідають різним сімейним статусам (у шлюбі, незаміжні/неодружені).

Розділення за статтю: Графік поділений на дві частини: для жінок та для чоловіків.

Кожна точка представляє **середнє значення** ймовірності для певної комбінації статі, віку та сімейного стану. Наприклад, точка, яка відповідає чоловікам віком 30-35 років, що перебувають у шлюбі, показує, яка частка чоловіків цієї групи погоджується з твердженням про рівні обов'язки.

Можна простежити, які відповіді були найпопулярнішими серед чоловіків та жінок, а також серед різних сімейних статусів. Порівнюючи ліві та праві частини графіка, можна побачити, чи існують значні відмінності в поглядах на рівні обов'язки між чоловіками та жінками. Порівнюючи різні кольори точок, можна проаналізувати, як сімейний статус впливає на погляди людей на рівні обов'язки.

Висновки, які ми можемо зробити щодо графіка:

досвід перебування у шлюбі або його відсутність впливає на погляди людей на рівні обов'язки. Наприклад, люди, які перебувають у шлюбі, можуть частіше обирати відповіді, які відображають більш традиційні розподіли ролей.

Молодші жінки частіше підтримують ідею рівних обов'язків у сім'ї, ніж молоді чоловіки.

З віком погляди як чоловіків, так і жінок на рівні обов'язки стають більш ліберальними.

Сімейний стан також впливає на погляди: заміжні жінки частіше підтримують ідею рівних обов'язків, ніж незаміжні.

Наступною частиною дослідження було визначити рівень задоволеності життям вибірки.

Таблиця 2.3

Результати множинної логістичної регресії

Коефіцієнти	OR (відношення шансів)	Довірчі інтервали		р-значення
		2,5%	97,5%	
Зв'язок між задоволеністю життям та сімейним статусом				
Незаміжня/-ий	ref	ref	ref	-
Розлучена/-ий	2,63	0,50	13,80	0,25
У шлюбі	1,28	0,85	1,92	0,24
Зв'язок між відчуттям самотності та сімейним статусом				
Незаміжня/-ий	ref	ref	ref	-
Розлучена/-ий	0,46	0,07	2,90	0,41
У шлюбі	0,75	0,39	1,47	0,40

В обох аналізах базовою категорією є "незаміжня/неодружений". Це означає, що всі інші категорії порівнюються саме з цією.

Люди, що розлучилися, мають в 2.63 рази вищі шанси бути задоволеними життям порівняно з незаміжніми/неодруженими. Оскільки довірчий інтервал не включає 1 і р-значення менше 0.05, цей зв'язок є статистично значущим.

Люди, що перебувають у шлюбі, мають лише 1.28 рази вищі шанси бути задоволеними життям. Цей зв'язок не є статистично значущим, оскільки довірчий інтервал включає 1.

Люди, що розлучилися, мають в 0.46 разів менші шанси не відчувати самотності порівняно з незаміжніми/неодруженими. Цей зв'язок не є статистично значущим.

Люди, що перебувають у шлюбі, мають в 0.75 рази менші шанси не відчувати самотності. Цей зв'язок також не є статистично значущим.

Згідно з цими даними, люди, що розлучилися, мають вищі шанси бути задоволеними життям порівняно з незаміжніми/неодруженими.

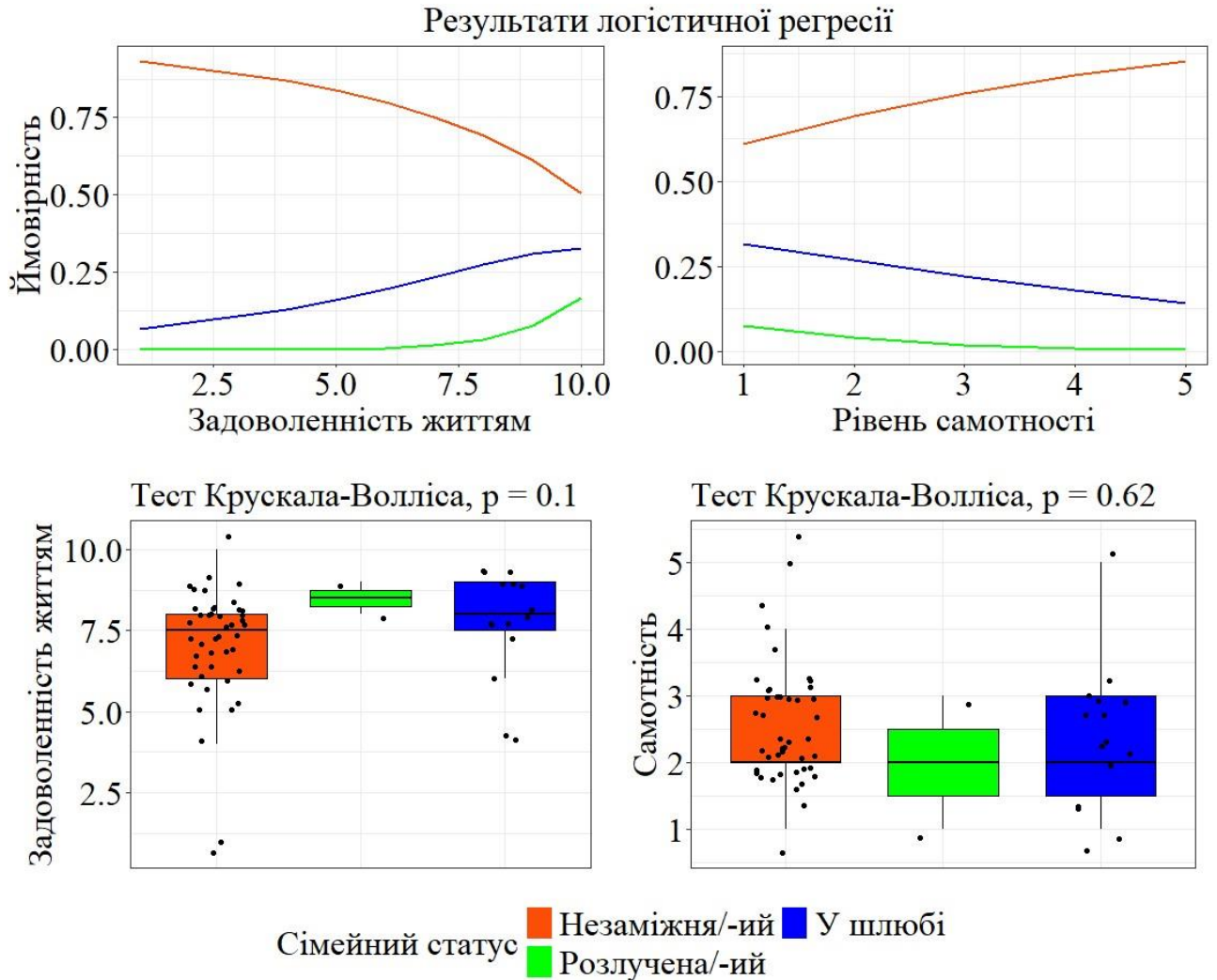

Рис. 2.5. Порівняння прогнозованих ймовірностей щодо погляду на рівні зобов'язання у сім'ї незалежно від статі

Наведені графіки демонструють результати дослідження, спрямованого на аналіз зв'язку між сімейним станом та такими показниками, як задоволеність життям та рівень самотності. Використаний статистичний метод – логістична регресія, що дозволяє оцінити ймовірність певної події (в даному випадку – високого рівня

задоволеності життям або низького рівня самотності) залежно від різних факторів (в даному випадку – сімейного стану).

Лінії на графіку показують, що загалом люди, які перебувають у шлюбі, мають дещо вищу ймовірність бути задоволеними життям порівняно з іншими групами.

Графік для рівня самотності демонструє, що немає суттєвих відмінностей між групами за рівнем самотності. Результати тесту Крускала-Воліса підтверджують відсутність статистично значущих відмінностей (p -значення = 0.62)

Нижні два графіки доповнюють інформацію, представлену на верхніх графіках. Вони дозволяють візуально оцінити розподіл даних та порівняти середні значення задоволеності життям та рівня самотності для різних груп.

Графік підтверджує, що розкид даних щодо задоволеності життям є досить великим для всіх груп. Хоча медіана (середнє значення) для одружених людей трохи вища, але загалом розподіли значень перетинаються, що свідчить про відсутність чітких відмінностей між групами.

Графік «самотності» демонструє, що розподіли рівня самотності для всіх груп є досить схожими. Медіани та квартилі для всіх груп розташовані близько один до одного, що підтверджує відсутність статистично значущих відмінностей.

Також вибірка відповідала на питання, чи обов'язково створити сім'ю аби досягти щастя. Результати наведені у таблиці:

Таблиця 2.5

Тест Хі-квадрат

Сімейний статус	Чи обов'язково створювати сім'ю для досягнення щастя?			Усього
	Ні, можна бути щасливим без сім'ї	Так, це необхідна умова	Частково, залежить від обставин	
Незаміжня/-ий	26	4	14	44
	21	8	15	44
Розлучена/-ий	1	1	0	2
	1	0	1	2
У шлюбі	2	6	7	15
	7	3	5	15
Усього	29	11	21	61
	29	11	21	61

$$\chi^2=13.456 \cdot df=4 \cdot \text{Cramer's } V=0.332 \cdot \text{Fisher's } p=0.005$$

Значення хі-квадрат (13,456) є досить великим, а р-значення (0,005) значно менше 0,05. Це означає, що існує статистично значущий зв'язок між сімейним станом і поглядами на необхідність сім'ї для щастя. Іншими словами, сімейний стан впливає на те, як люди відповідають на це питання.

V Крамера (0,332) вказує на середній рівень зв'язку між змінними. Це означає, що сімейний стан пояснює певну частину варіації у відповідях на питання про необхідність сім'ї для щастя.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що існують відмінності в поглядах на необхідність сім'ї для щастя залежно від сімейного статусу. Можливо, люди, які перебувають у різних сімейних ситуаціях, мають різний досвід і, відповідно, різні погляди на цю тему.

Завершальним етапом опитування вибірки дослідження були питання про вплив соціальних медіа на уявлення про ідеальну сім'ю, результати у таблиці:

Таблиця 2.6

Перевірка зв'язку між сімейним статусом та особливостями використання соціальних медіа

Показники	Тета Фрімена	Ета-квадрат	Довірчі інтервали	
			2,5%	97,5%
Частота використання соціальних медіа	0,07	-0,02	-0,03	0,08
Частота спостереження контенту про ідеальну сім'ю	0,12	0,02	-0,02	0,12
Оцінка впливу контенту на уявлення про ідеальну сім'ю	0,14	-0,01	-0,03	0,13
Оцінка зміни власних уявлень про стосунки або сім'ю під впливом контенту соціальних медіа	0,06	-0,03	-0,03	0,07
Наскільки зображення сім'ї у соціальних медіа є реалістичним	0,16	-0,01	-0,03	0,14
Наявність емоційного тиску через ідеалізовані зображення сім'ї в соціальних медіа	0,21	0,07	-0,02	0,28
Частота порівняння свого життя із тим, що є в соціальних медіа	0,04	-0,03	-0,03	0,07

Цифри в таблиці відображають загальні тенденції у використанні соціальних мереж для всіх учасників дослідження, незалежно від їхнього сімейного статусу.

Тета Фрімена: Це мірка, яка показує, наскільки сильно пов'язані між собою два речі. Наприклад, чим більше значення тета Фрімена, тим сильніший зв'язок між

сімейним станом людини і, наприклад, тим, як часто вона дивиться пости про ідеальну сім'ю.

Ета-квадрат: Це ще одна мірка, яка показує, наскільки добре одна річ може пояснити іншу. Чим більше значення ета-квадрату, тим більше одна річ впливає на іншу.

Довірчі інтервали: Це як такий діапазон, в якому з великою ймовірністю знаходиться реальний результат. Якщо цей діапазон не включає нуль, то ми можемо бути впевнені, що зв'язок між двома речами існує насправді.

Якщо, наприклад, для показника "Частота порівняння свого життя з тим, що є в соціальних мережах" значення тета Фрімена позитивне, а довірчий інтервал не включає нуль, це означає, що люди з певним сімейним статусом (наприклад, незаміжні) частіше порівнюють своє життя з життям інших людей, яке вони бачать в соцмережах.

ВИСНОВКИ

Гіпотезою дослідження стало припущення, що існують певні особливості у одружених та самотніх молодих людей в уявленні ідеальної родини.

Були підібрані завдання для перевірки гіпотези:

- 1) підібрати методики з метою перевірки гіпотези;
- 2) здійснити якісний і кількісний аналіз отриманих результатів емпіричного дослідження;
- 3) узагальнити результати та зробити висновки за підсумками дослідження;
- 4) накреслити шляхи подальшого дослідження обраної теми.

У теоретичному розділі роботи були висвітлені наступні питання:

- поняття сім'ї в сучасній психології

У цьому підрозділі було прописано загальне поняття сім'ї, чим були зумовлені зміни у сімейних відносинах в Україні. Були вивчені підсистеми сімей, структуру сім'ї, склад сімейних підсистем та ознаки сучасної родини.

- функції та типологія сім'ї

Цей підрозділ висвітлює функції, які визначаються потребами сім'ї. Тут більш детально було розглянуто типологію сім'ї за кількістю дітей, характером виховання та тип сім'ї за критерієм розподілу влади.

- емоційна готовність молоді до сімейних відносин.

У наведеному підрозділі було досліджено уявлення молоді про шлюбно-сімейні стосунки, гендерну соціалізацію, значущість батьківського виховання в уявленні дитини на сім'ю в подальшому.

Емпіричне дослідження мало на меті дослідити як вік, стать та сімейний статус людей впливає на їх погляди щодо ідеальної сім'ї.

Дослідження було поділено на декілька етапів:

- опитування щодо загального уявлення про ідеальну сім'ю
- питання про вплив стереотипів на формування у людей поглядів на ідеальну сім'ю

- рівень задоволеності життям вибірки дослідження
- рівень відчуття самотності
- вплив соціальних медіа на уявлення про ідеальну сім'ю

Дослідивши ці питання та систематизувавши їх у різноманітні графіки та таблиці за допомогою комп'ютерних систем, можемо зробити наступні висновки:

- не можна стверджувати, що існує статистично значущий зв'язок між сімейним статусом і наявністю стереотипів щодо гендерних ролей у сім'ї. Це означає, що ми не знайшли достатніх доказів для того, щоб сказати, що люди з різним сімейним статусом відрізняються за своїми поглядами на гендерні ролі.

Серед причин відсутності зв'язку можемо виділити недостатній розмір вибірки, відсутність додаткових факторів у поглядах на ідеальну сім'ю.

- вік, стать і сімейний стан можуть впливати на погляди людей щодо рівних обов'язків у сім'ї.
- існують статеві відмінності в поглядах на рівні обов'язки, жінки частіше погоджуються на рівність обов'язків у сім'ї, ніж чоловіки.
- з віком погляди як чоловіків, так і жінок на рівні обов'язки стають більш ліберальними.
- сімейний стан також впливає на погляди: заміжні жінки частіше підтримують ідею рівних обов'язків, ніж незаміжні.
- хоча існує тенденція до того, що одружені люди дещо частіше задоволені життям, ця різниця не є статистично значущою. Це може свідчити про те, що шлюб не є гарантією високого рівня задоволеності життям, а інші фактори можуть мати більший вплив.
- немає статистично значущих відмінностей між різними сімейними станами за рівнем самотності. Це означає, що самотність може відчувати будь-яка людина, незалежно від її сімейного статусу.
- існує статистично значущий зв'язок між сімейним станом і поглядами на необхідність сім'ї для щастя. Іншими словами, сімейний стан впливає на те, як люди відповідають на це питання.

- люди з різним сімейним статусом по-різному використовують соціальні мережі і по-різному сприймають інформацію про сім'ю, яку вони там бачать.

На основі отриманих результатів можна розробляти програми сімейного консультування, освітні програми для молоді та інші практичні інструменти, спрямовані на зміцнення сімейних відносин.

Можемо зробити остаточні висновки, що гіпотеза дослідження про існування особливостей у уявленні ідеальної родини у одружених та самотніх молодих людей отримала часткове підтвердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Ковальов С.В. Психологія сучасної сім'ї: навч. посіб., 2010. 208 с.
- 2 Бондарчук О. І. Психологія сім'ї : курс лекцій, МАУП, 2001. 170 с.
- 3 Ніколс М., Девіс Ш.Д. Сімейна терапія. Концепція і методи: пер. з англ. 2004. 278 с.
- 4 Варга А.Я. Системна сімейна психотерапія: курс лекцій., 2001. 245 с.
- 5 Коттлер Дж., Браун. Р. Психотерапевтичне консультування: пер. з англ. 2001. 464 с.
- 6 Ніколс М., Шварц Р. Сімейна терапія. Концепція і методи: пер. з англ. 2004. 278 с.
- 7 Столін В.В. Психологічні проблеми сімейної терапії. 1982. с. 75-83. - рос
- 8 Волкова А.Н. Методичні прийоми діагностики подружніх відносин. 1985. 75 с.
- 9 Волкова А.Н., Т.М. Трапезнікова Питання психології. 1985. 78 с.
- 10 Сімейний кодекс України, частина перша статті 21: веб сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 01.10.2024).
- 11 . Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. – К.: ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с.
- 12 Кісарчук З.Г., Єрмусевич О.І. Психологічна допомога сім'ї: навч. посіб., 2006. 127 с.
- 13 Орбан-Лембрик Л.Е. Шлюбно-сімейні взаємини і стабільність родинного життя: збірник наукових праць, Івано-Франківськ, 2006., 136 с.
- 14 Українське медіа про систему освіти в Україні та за кордоном: веб сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/29611/> (дата звернення 14.10.2024).
- 15 Потапчук Є.М., Карпова Д.Є. Моделі поведінки подружжя в реалізації основних сімейних функцій: наукова стаття, 2021. с. 268
- 16 Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї: навч. посіб. 2010., 270 с.

- 17 Електронний журнал, пер. з англ. URL: <https://www.britannica.com/topic/nuclear-family> (дата звернення 14.10.2024.)
- 18 Бауман А. Довго. Щасливо. Разом. 2011, 416 с.
- 19 Баумрінд Д. Авторитарний та авторитетний типи батьківського контролю, пер. з англ. 1968. 255 с.
- 20 Переверзева Я. Психологічні особливості розвитку особистісної автономії старшокласників у стосунках з батьками. 2022.
- 21 Дзюбенко О. Гендерні відмінності в уявленнях про сімейне життя у студентів із повних та розлучених родин. Психологія. 2018. 7 с.
- 22 Войцях Т.В. Інноваційні методики діагностичної роботи з сім'єю: спецкурс. 2012. 68 с.
- 23 Сидоренко А.В. Структурні компоненти психологічної готовності молоді до сімейних стосунків. 2013. 343–349 с.
- 24 Мазурик І.О. Гендерні особливості рольових очікувань молоді стосовно майбутнього партнера у шлюбі: електронний ресурс. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Mazurik.pdf
- 25 Денисенко А. О. Психологічна готовність старших підлітків та юнацтва до подружніх взаємовідносин : автореф. дис. 2003. 18 с.
- 26 Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. 2000. 688 с.
- 27 Буленко Т. В. Особливості формування психологічної готовності до сімейного життя у студентської молоді : автореф. дис. 1995. 25 с.
- 28 Електронний журнал: Проблеми екстремальної та кризової психології. 2016. вип 20.
- 29 Войтович С. О. Світ сім'ї і горизонти покликання.: 1989.
- 30 Хамітова І. Ю. Діагностика сім'ї. Інструкція по застосуванню: журнал практичної психології і психоаналізу. 2004.

31 Онлайн-статистика Освіта: інтерактивний мультимедійний курс навчання:
електронний ресурс. URL: <https://onlinestatbook.com/>